

Pridplata na cijlu god. 3 fr. na pol god. 1 fr. 50 nov. na četvrt. 75 nov.
Za Srbiju 30, 15, 7 1/2 Groša. Izlazi svake Neđelje jedanput.

Pisma svakoversna i predmeta molimo na uredničko uputi.
Neprihvaćamo.

God. II. U Kalači

U Četvrtak 16. Ožujka 1871.

Broj 11.

Poštovanim Predplatnicima.

Koncem ovog miseca iztiče predplata svih onih prijateljah koji su s početka na cijlu, kasnije na pol ili najnovije na četvrt godine pridplatili, buduće prvo nismo u takom stanju: da suviše primere štampamo niti bi volili kome dosadljivati, radi toga uzimamo si prigodu naši poštovani čitateljah pozornost na ovu okolnost izazvati, i onu Plemenitu gospodu koji bi volju imali i nadalje čitateljem naši Novinah ostati zamoliti: da se glede predplate — koja se poput kraljevske pošte najpovoljnije odbavlja ranije postaraju — i imena svoja i miestna — košto i poštu točno i razgovitno obilježiti izvole. Cienaje na cijlu godinu 3 fr. na pol 1 fr. 50 nov.

Izdavateljstvo.

Dajte nam Svietlosti da živimo.

Al neka se razumiemo: od kakoje latinština svoju neograničenu gospoštinu izgubila, pa je njeno preimućstvo u starež postavljeno, od kakoje sviet uvidio: da je ono najbolji način učenja, po kojim se iz poznatog idje u nepoznato, t. j. od kakoje sviet uvižbo: da ću lakše naučit da se ono što je na vrh truba čovčieg postavljeno i kosom pokriveno glavom naziva — ako to prvo dietetu na njegovom trubu pokažem, ričom akoga na jeziku učim kog on već govori: od ono doba neima na svietu već naroda, koji bi se u drugom jeziku na početne nauke poučavao — ta srića ili bolje rekuć nesrića, jošter

gdie gdje samo jedino Bunjevca i Šokca stiže, on temeljno neuči svoj jezik, taj mu član po član nepokazivaju, već kakoje što štiti počeo u mah mu u ruke dadu magjarsku čitaonicu i katekismuš pak tako uči magjarski, ako to nije protinaravno, onda nije istina da je urednika bunjevka odgojila, već mora da ga je kakva čobanka tuđim mlekom nadojila, tim načinom ni štiti, ni računat ni magjarski razgovarat, a još manje mislit nauči, zato su ovo prid nama mračnjaci — koji tmine raztiru po umu bunjevačkom i šokačkom, pamet dieteta ovim načinom nikad se neće prosvietliti, srcemu krieposti nikad neće oblubiti, nauk je za njegov zaisto glas zućeci koga on nerazumi, i kriepost krštjanska dragi kamen — koga cinu on nepoznaje. Mi ne krivimo sve bunjevačke i šokačke škole, ko da bi u svima tako neprirodno obhadjali, već poznajemo taki školah, u kojima jezik bunjevački i šokački nikad neuče, a gdje se jezik neuči kako ga želi methodika pridavati, tamo dica neuče misliti, a tko nezna umno misliti, taj neće znati ni ćudoredno osićati. Sad još nećemo da imena iz štampamo čekaćemo — hoćel dotični uvidit svetost svoje dužnosti — hoćel i nadalje u magjarskom saboru donešenom i po Njegovom Veličanstvu Apoštolskom kralju potvrđenom zakonu se protiviti — koji naredjiva: da se svaki narod u svojim jeziku poučava, ako se koja Obćina bunjevačka ili šokačka nadje: koja će pogaziti svoju mater — koja će svoj rodjeni jezik izkiniti, i tamo pokušat drugi ma čiji ukalamit, nama će žao biti, al nikad se potužit nećemo, jel na toliko poštivamo slobodu, da tu

ni onomu nećemo da kratimo — koji je na svoju duševnu i tvarnu propast upotriebe. Al kada občina nije tu ne prirodnu svoju volju izjavila — već naravno želju ima da se njeni malani u bunjevačkom i šokačkom jeziku izobražavaju, i dotični ovo prirodno pravo nepoštivaju već ga nemilo samovoljno gaze — to nećemo oćutiti, već ćemo sve na stranu metnuti, pak take mračnjake na biloj artii crnim perom označiti; jel mi ljubimo naše pleme i želimo da se iz njegove glave odstrane tmine, iz srca oddalji svaka nećudorednost, radi toga takve kao najveće zlotvore našeg plemena smatramo što kane pričiti mu svetlost — koja podieluje život, i nastoje bunjevca i šokača zadržati u mraku što je smrt — dakle na vidilo s takim mračnjakom kao neizmirljivim dušmaninom crkve škole pa tako sve mile domovine.

DOMAĆI POSLOVI.

O ČEM SE BAVE NA UGARSKOM SABORU?

Nikidan smo iz usta g. Andrasye razumili: da u domobranstvu manjkaju častnici i podčastnici — Sabor je dakle dozvolio: da se častnici kod štaba mogu sporiti — i svake godine najmladji momci i na podulje vrijeme u centranlo mjesto uzvati da se za podčastnike pripravljaju. Kad su na proračun ministra od komunikatija t. j. putevah i rieka prišli, najpre su u pritresanje uzeli pridlog g. Wahrmana — po kojem se vidi — da društva železnička još gotovo po volji vladaju, buduće je dosad zakonotvorstvo samo njihove želje izpravljalo, al sad se već pripoznaje: da valja po zakonu u obranu uzeti i publiku proti njihove sebičnosti, koja je na putu stala da baš ni one pruge na kojimaje promet najživahnii ni dvostruke šine ni zadosta kola ni su imale, a stvari trgovačke ponajviše vedrim nebom se pokrivalo; ministaru ovom se daju i take svote: kojim razpolaze da se pomognu okoliši gdje se drumovi kamenjem steru rieke izpravljaju, i obale nasipaju. Tu se onda sabornici nadmeću kojiće više zagrabit na podporu onog okoliša, koga interese zastupa. — Novosadski g. Pavlović želi: da se Novisad koji van osnova željezničkog stoji barem kamenitim drumom s Peštom s kopča i tako Bačka oskrbi putem da se i priko zime micat može, a g. Kürthya Zombora Bezdanskog puta dokančanje pridlaže — neka se može povoljnije Bačka s Baranjom rukovat, ove želje finacialnom odboru su odputjene, mislimo da će ji ovaj dragovoljnom priporukom Saboru predstaviti — i poklem je Subatica taka varoš, koja svakojako zavridjiva i s pogleda zemaljskog gazdaluka, da što više svezali steće — zato se nadamo: da će se naći medju njeni sinovi kojiće nastojati: da se što prije priko Bajes Dunavom skopča. I mi ovde u Kalaci od davna čekamo da nam štogod na drum — koji vodi do Dunava, i dokončanje obalskog nasapa iz zemaljske blagajne poklone, tim većma što su ovde občine već silne hiljade na tu svrhu izdale. Kroz vatruje prošo i finacialni ministar g. Kerkápolyia, al se nije opalio — jel su ga zaklonila obećanja: da će se zemljarina u bolji red doneti, glede duvanskog monopoliuma i umanjenja ciene soli zakonsku osnovu podneti, što više izkreno je priznao: da je duhanski monopolium zlo, al tako kojeg se neznamo ratosivati. Nikoji su hteli da lotteriu prid Saborom ocne ipak

nije jim za rukom pošlo — ministar nije tajio — što su drugi tvrdili, da kviri pučku ćudorednost — ipak sjajnost zlata koju lotteria unosi tako zasja oči — da ništa drugo već samo novce vidimo — i Sabor lotteriu zadržati.

KUĆNI POSLOVI.

* Iz Subotice 8. Ožujka. Kao štosmo iz povirljivog kruga doznati mogli, jedan od Subotičkih poslanika na zemaljskom saboru u Pešti dobio je ovih dana od ovdašnje poznate ličnosti kao birača — ozbiljnu opominu: da se po dužnosti svojoj poslaničkoj — ima zauzeti za gradjenje pravljenog puta od Baje do Subotice, tako: da se ovaj put na ciloj pruzi ujedared gradi kao što je u načelu to grof Saparija, Maksimović i Pečija zahtivao.

Za bolju informaciju — obavještenje — kao štosmo se osvidočili — dostavio je isti birač rečenom poslaniku i nika pismena, kojim će se naš poslanik poslužiti moći, pa ako se ovaj sa tima bude služijo, tosmo uvireni da će se do poželane cilji doći, pošto ne virujemo da može biti i jednog čovika kojibi gornjim priduzeću protivusloviti mogao — a najmanje ostali poslanici na zemaljskom saboru i visoka vlada koja prija svega triba korist — interes — naroda prid očima da ima, jer ako nemamo dobro uredjeni putova, nema trgovine i nema života, za to rado virujemo: da naša visoka vlada svoj poziv hoće da ponja!

Vrime je da se jednom naši birači osviste i da znadu „da oni nisu radi poslanika — već poslanik je radi svojih birača“ drugim riečma: „poslanik se mora obzirati na volju većine svojih birača, a ne da se birači vladaju po volji i ćudi svoga poslanika.“

Ova je mana bila kod naših prijašnjih poslanika, pa su s' toga propali — a nismo radi i ovi sadašnji kad dođe novo vrime izbora tako da prodju!

Al bome u naprid možemo reći: „koji se za interes i pravo našega puka ne bude zauzimao — toga u naprid nećemo ni mi štiti — pa ma on naš rodjeni brat bijo.“

U Beču, 27. Veljače. Velika i duga zima već po sebi velika je nesrieća za siromašnije stanovnike velika grada. Ali kad još u zimi voda koji dio grada poplavi, kao što se ove godine u Beču dogodi, tada tek oćuti siromak u poplavenom gradu stanujući, što to znači nesrietnim i siromakom biti. Kao svake tako i ove godine učini poglavarstvo grada Beča sve moguće pripreve, da se odvrati ili bar ublaži ova strahovita nesrieća. Nu kraj svih pripravah nemilosrdna voda poplavi dobar dio Beča. Dne 12. Veljače po podne sakupi se množina ljudih na obali kanala Bečkoga, da gleda brzo plivajući led i sve veće i veće rasteću vodu. Isti dan po podne prekorači voda obalu te poplavi: Leopoldov grad, jedan dio Rosaua a cjeli Brigittenau. U ovom zadnjem predgradju bijaše nesrieća najveća; jer im se voda pokvarila za piće — stoga dan za danom dobivahu vodu za piće iz drugih stranah grada. Na dan poplave bijaše jauka! Mnogi skupe svoje stvari te pobjegoše na sigurnija mjesta, mnogi neimajuć u prvi mah stana razmatrahu na ulicah svoju nesrieću te čekahu pomoći. Noćju ustavi se na kanalu led te pokri čvrsto cjelo površje a po ulicah smrznu se voda na toliko, da je poplavljeni dio Beča naličio ledenu moru. Povjerenstvo u to ime sastavljeno pobrinu se, da

se stanovnici presele za vrijeme u drugi stan a siromašniji da dobiju i hrane. U tu svrhu sakupljahu dobrovoljnih prinesakah, kojih dosta dobrim i sakupiše. Premda bijaše dosta velika ova nesreća, bojati se ipak bijaše još veće u slučaju, kad led krene kanalom te se tom prigodom možda izvali u ulice gradske.

Hvala providnosti Božjoj, le dode mirno svojim putem te je sada kanal sasna čist, a ostade samo uspomena na strahotu ovu ujedno sa svojim posljedicama kano oskudicom i štetom kod onih ljudi, koji stanovahu u poplavljennoj strani grada Beča.

Istom prigodom javljam Vam, da su Niemci i to tako zvani veliki Niemci skupštinu „Parteitag“ zvanu 26. Veljače u Beču imali. U toj skupštini bijaše govorah, dosta a ponajviše proti Slavjanom u obće a napose proti. Čehom, koje bi rada Niemci čim prije progutati. Neizmerno ih žaca, što u sadašnjem ministarstvu i dva Čeha sede, kano da su samo Niemci privilegirani za ministarske stolice a Slavjani kao tobož neizobraženi neka zadovoljni budu onim, što im Niemci udjele, jer će i onako vele oni doći vrijeme, kad će Slavjani tražiti milost njihovu.

Nemeš Militits, 5. Ožujka. Istina, koja se neda privaliti, da obraženost jednog naroda i obćine za visi od škole, pokažite mi školu, i jaču na svu obćinu pravedni sud doneti; jel gdi puk mali pozor ima na škole, oli se ne brine da mu se dieca svojski poučavaju, u nauci — koji su za ublaženje žića neobhodno potrebnji, koji ne razgleda imal škola sve one stvari — koje su Učitelju nužno za koristno pridavanje nauke, i svoju diecu u školu marljivo ne šalje, tamo, velim, narod, drima, pada i duševno i tvarno, i to sve sbog gluposti svoje pada, taj narod je u ljudstvu izgubljen; narodno čuvstvo i narodni ponos gine, odtudjivase, cipa se, i kida se „od onog krasnog vienca slavenske obitelji, koja utiče čak u slavno doba Rimljanah i Grkah, koji su obraženostju i vlastju svojom sav sviet obsjali“ taj je slipe, jezik mu svezan, uši mu zatvorene, sažalenja vridan, prisilovan je tudjim vidom, tudjim čuvenjem i tudjim ričam se posluživat.

A gdi nalazimo, da narod školu kao zenicu oka i temelj svoje budućnosti drži i nesmatra učitelja kao poslijednjeg najmenika, već kao u narodnosti znamenitu osobu, koja narodnost na veći stepen obraženosti diže, i tako duševnog i tvornog razvitka temelj zidja; gdi k njemu u svoje vrime daje plaću, da ne mora se s drugim, obraživanju protivnim stvarima zabavljat, da sebi kruh steče, da sebe i svoju obitelj od gladi sačuva; gdi narod onda i zahtiva od učitelja, što red, pravda i pravičnost donosi, no gdi učitelj vidi: da se roditelji tako brinu o svojoj dieci, nastojace sve sile izviti: da roditeljem na izpitu pokaže — koliko je truda žrtvovao, dokje malani pamet i srce tako oplemenio, al gdi otc zanemare škulu, nije moguće: da revnost i iz najpomnijevieg učitelja grudi neizvitri. Na onaki miesti život, i samoviest naroda nije izgubljena, i nadat se možemo budućnosti naroda, duh se narodnosti probudio, i život narodni još nije izamrio, i tamo obćina nije odsičona grana stabla, koja će skoro uvenit.

I ovdje nalazim stvar, koja me razveseli. Tko u toj nonalazi radost, taj ncima u svojem srcu, ni iskrice ljubavi prama narodu.

Zar nonalazi se u tim radost? Zar nemoraju se dica u prvoj mladosti naobražavati ako želimo, da prirodne sposobnosti duševne zadobiu uredan pravac, po kojim

Bogu virni štovci i narodnosti umna, razabrana uda postaju? Zar nije velika šteta, ako u mladosti zapuštana dica krivim pravcem udare, na nesricu cilog čovicanstva i čudorednosti!

Ustani bunjevče, zazoriloje i zate vrime, nemoj divaniti i misliti, košto mnogo naši stari misljaše: samo nek on raditi zna ne triba k njemu škola.* Ne, ne, moj dragi narode — nevidiš da se brojom narod gubiš i imetkom do ukućanstva spadaš. postaješ ruglom mudrih ljudi, i sridstvom u tudjih rukuh — nevidiš, da tko esapit, pisat i štit nezna, slipje, gluh je, i najmanje ga dite vara, jel dok drugi — moj narode — zate umuje misli, mudruje, to na tvoju štetu budne.

Metnimo omladinu u čvrste ruke, plaćajmo učitelje pošteno, i iztraživajmo od nji da u našem milom jeziku revno diecu poučavaju pak će iskustvo pokazat: kao što je već u više obćina pokazalo: da nismo zalud bacili novac već koj će nam mnogovrstni plod prineti.

Al dok poglavarstvo ovako skrbi za školom, i poučavanjem naroda, triba da ne zaboravi ono naričje: kakvi kralj, tako stado: indi poglavarstvo zapozna svoju dužnost: da kao iz među svih odabrani — budu revnostju triznostju pozornostju pravednostju svi odličeni, oni su puka ogledalo, koji nisu zato pozvani, na čelo obćine da traže i spremaju gostbe, već da brigu i teret sve obćine nose Bog će ji pitat s čime su vrijeme u seonskoj kući provadjali.

Sandor.

NOVOSTI.

— Katolička Autonomia 9-og je odpočela svoje zasidanje — stranke se već prije na svoji miesti izkupljale i o tom vičale: ka ko bi svojem elaboratu autonomskom osnovu većinu nabavile, na svaki način možemo se nadati oštriim prepirkam već iz početka, buduć i većina i manjina sbora 27 roce, podpun osnov autonomie nanitiše i Skupštini na vićanje pridadoše, razprava je na 11. Ožujka uročena.

— Ludoviceum zavod vojni već u prvj polj ovog stolitja utemeljen, sad će se iz ruku austrijski u ugarske pridat, pak će se ustanovit pouka znanosti vojne za mladiće: koji bi se na višlje časti u katanluku uzpeti želili.

— Njegova Preuz. g. Barun Bedeković, srićno je unišao u Zagreb — i svoju bransku stolicu zauzeo, na što „Hrvatska“ primetjuje daje g. Barun već peti živi ban Hrvatske: Biloje vrijeme kad je u Španjlskoj bilo više od 40 živi ministarah, koji su svi masne mirovine vukli, mnogoje bolje u Englezkoj ta mo se ministari iz dvie stranke vrbuju, pa navadno stari postaju novimia.

— Politički Listovi sve jednako ponavljaju viest: ko da bi se Njeg. Svetost pripravljala Rim ostavit, od naše strane to manje vierujemo nego da će Victorio Emmanuele u Rimu svoje dneve zaključit.

— Nije čudo. Što je Germania veliko razcipleenje crkve 16. vieka rodila — i što je tamo u Protestantismu toliko vicrozakona koliko obštinah — evo i nova dogma mal ako neće novu slidbu u nimačkoj, porodit — u Bavarskoj jedna obćina, Mehring već ju je začela, Nijmac netrpi mudrieg od sebe.

— U Francuskoj navlastito okolišu „Mömpelgard“ strahovita je oskudica, tudan se nimci s francesi

*) Žali bože što taki kom škola netrieba — navadno ni radi nezna. Ured.

ni onomu nećemo da kratimo — koji je na svoju duševnu i tvarnu propast upotrijebuje. Al kada obćina nije tu ne prirodnu svoju volju izjavila — već naravnu želju ima da se njeni malani u bunjevačkom i šokačkom jeziku izobražavaju, i dotični ovo prirodno pravo nepoštivaju već ga nemilo samovoljno gaze — to nećemo oćutiti, već ćemo sve na stranu metnuti, pak take mračnjake na biloj artii crnim perom oznaćiti; jel mi ljubimo naše pleme i želimo da se iz njegove glave odstrane tmine, iz srca oddalji svaka nećudorednost, radi toga takve kao najveće zlotvore našeg plemena smatramo što kane prićit mu svietlost — koja podieluje život, i nastoje bunjevca i šokca zadržat u mraku što jesmrt — dakle na vidilo s takim mračnjakom kao neizmirljivim dušmaninom crkve škole pa tako sve mile domovine.

DOMAĆI POSLOVI.

O ĆEM SE BAVE NA UGARSKOM SABORU?

Nikidan smo iz usta g. Andrasye razumili : da u domobranstvu manjkaju ćastnici i podćastnici — Sabor je dakle dozvolio : da se ćastnici kod štaba mogu sporiti — i svake godine najmladji momci i na podulje vrieme u centranlo miesto uzvati da se za podćastnike pripravljaju. Kad su na proraćun ministra od kommunkatia t. j. putevah i riekah prišli, najpre su u pritresanje uzeli pridlog g. Wahrmana — po kojem se vidi — da društva železnićka još gotovo po volji vladaju, buduće je dosad zakonotvorstvo samo njihove želje izpravljalo, al sad se već pripoznaje : da valja po zakonu u obranu uzeti i publiku proti njihove sebićnosti, koja je na putu stala da baš ni one pruge na kojimaje promet najživahnii ni dvostruke šine ni zadosta kola ni su imale, a stvari trgovaćke ponajviše vedrim nehom se pokrivalje; ministaru ovom se daju i take svote: kojima razpolaze da se pomognu okoliši gdje se drumovi kamenjem steru rieke izpravljaju, i obale nasipaju. Tu se onda sabornici nadmeću kojiće više zagrabit na podporu onog okoliša, koga interese zastupa. — Novosadski g. Pavlović želi : da se Novisad koji van osnova željeznićkog stoji barem kamenitim drumom s Peštom s kopća i tako Baćka oskrbi putem da se i priko zime micat može, a g. Kürthya Zombora Bezdanskog puta dokanćanje pridlaže — neka se može povoljnije Baćka s Baranjom rukovat, ove želje finacialnom odboru su odputjene, mislimo da će ji ovaj dragovoljnom priporukom Saboru predstaviti — i poklem je Subatica taka varoš, koja svakojako zavridjiva i s pogleda zemaljskog gazdaluka, da što više svezali steće — zato se nadamo : da će se naći medju njeni sinovi kojiće nastojati : da se što prije priko Baje s Dunavom skopća. I mi ovde u Kalaci od davna čekamo da nam štogod na drum — koji vodi do Dunava, i dokonćanje obalskog nasapa iz zemaljske blagajne poklone, tim većma što su ovde obćine već silne hiljade na tu svrhu izdale. Kroz vatruje prošo i finacialni ministar g. Kerkápolyia, al se nije opalio — jel su ga zaklonila obećanja : da će se zemljarina u bolji red doneti, glede duvanskog monopoliuma i umanjenja ciene soli zakonsku osnovu podneti, što više izkreno je priznao : da je duhanski monopolium zlo, al tako kojeg se neznamo ratosivati. Nikoji su htili da lotteriu prid Saborom ocne ipak

nije jim za rukom pošlo — ministar nije tajio — što su drugi tvrdili, da kvvari pućku ćudorednost — ipak sjajnost zlata koju lotteria unosi tako zasja oći — da ništa drugo već samo novce vidimo — i Sabor lotteriu zadržati.

KUĆNI POSLOVI.

* Iz Subotice 8. Ožujka. Kao štosmo iz povirljivog kruga doznati mogli, jedan od Subotićkih poslanika na zemaljskom saboru u Pešti dobio je ovih dana od ovdašnje poznate lićnosti kao biraća — ozbiljnu opominu : da se po dućnosti svojoj poslanićkoj — ima zauzeti za gradjenje pravljenog puta od Baje do Subotice, tako : da se ovaj put na ciloj pruzi ujedared gradi kao što je u naćelu to grof Saparija, Maksimović i Pećija zahtivao.

Za bolju informaciju — obaviećenje — kao štosmo se osvidočili — dostavio je isti birać rećenom poslaniku i nika pismena, kojima će se naš poslanik poslućiti moći, pa ako se ovaj sa tima bude slućijo, tosmo uvireni da će se do poželane cilji doći, pošto ne virujemo da može biti i jednog ćovika kojibi gornjim pridueću protivusloviti mogao — a najmanje ostali poslanici na zemaljskom saboru i visoka vlada koja prija svega triba korist — interes — naroda prid oćima da ima, jer ako nemamo dobro uredjeni putova, nema trgovine i nema zivota, za to rado virujemo : da naša visoka vlada svoj poziv hoće da ponja!

Vrime je da se jednom naši biraći osviste i da znadu „da oni nisu radi poslanika — već poslanik je radi svojih biraća“ drugim riećma : „poslanik se mora obzirati na volju većine svojih biraćah, a ne da se biraći vladaju po volji i ćudi svoga poslanika.“

Ova je mana bila kod naših prijašnjih poslanika, pa su s' toga propali — a nismo radi i ovi sadašnji kad dođe novo vrime izbora tako da prodju!

Al bome u naprid možemo reći : „koji se za interes i pravo našega puka ne bude zauzimao — toga u naprid nećemo ni mi štiti — pa ma on naš rodjeni brat bijo.“

U Beću, 27. Veljaće. Velika i duga zima već po sebi velika je nesrieća za siromašnije stanovnike velika grada. Ali kad još u zimi voda koji dio grada poplavi, kao što se ove godine u Beću dogodi, tada tek oćuti siromak u poplavenom gradu stanujući, što to znaći nesrietnim i siromakom biti. Kao svake tako i ove godine ućini poglavarstvo grada Beća sve moguće pripreve, da se odvrati ili bar ublaži ova strahovita nesrieća. Nu kraj svih pripravah nemilosrdna voda poplavi dobar dio Beća. Dne 12. Veljaće po podne sakupi se množina ljudih na obali kanala Bećkoga, da gleda brzo plivajući led i sve veće i veće rasteću vodu. Isti dan po podne prekoraći voda obalu te poplavi : Leopoldov grad, jedan dio Rossaua a ćjeli Brigittenau. U ovom zadnjem predgradju bijaše nesrieća najveća; jer im se voda pokvarila za piće — stoga dan za danom dobivahu vodu za piće iz drugih stranah grada. Na dan poplave bijaše jauka! Mnogi skupiše svoje stvari te pobjegoše na sigurnija mjesta, mnogi neimajuć u prvi mah stana razmatrahu na ulicah svoju nesrieću te čekahu pomoći. Noćju ustavi se na kanalu led te pokri ćvrsto ćjelo površje a po ulicah smrznu se voda na toliko, da je poplavljeni dio Beća nalićio ledenu moru. Povjerenstvo u to ime sastavljeno pobrinu se, da

se stanovnici presele za vrijeme u drugi stan a siromašniji da dobiju i hrane. U tu svrhu sakupljahu dobrovoljnih prinesakah, kojih dosta dobrim i sakupiše. Premda bijaše dosta velika ova nesreća, bojati se ipak bijaše još veće u slučaju, kad led krene kanalom te se tom prigodom možda izvali u ulice gradske.

Hvala providnosti Božjoj, le dode mirno svojim putem te je sada kanal sasna čist, a ostade samo uspomena na strahotu ovu ujedno sa svojim posljedicama kano oskudicom i štetom kod onih ljudi, koji stanovahu u poplavljennoj strani grada Beča.

Istom prigodom javljam Vam, da su Niemci i to tako zvani veliki Niemci skupštinu „Parteitag“ zvanu 26. Veljače u Beču imali. U toj skupštini bijaše govorah, dosta a ponajviše proti Slavjanom u obće a napose proti. Čehom, koje bi rada Niemci čim prije progutati. Neizmierno ih žaca, što u sadašnjem ministarstvu i dva Čeha sede, kano da su samo Niemci privilegirani za ministarske stolice a Slavjani kao tobož neizobraženi neka zadovoljni budu onim, što im Niemci udjele, jer će i onako vele oni doći vrijeme, kad će Slavjani tražiti milost njihovu.

Nemeš Militits, 5. Ožujka. Istina, koja se neda privaliti, da obraženost jednog naroda i obćine za visi od škole, pokažite mi školu, i jaču na svu obćinu pravedni sud doneti; jel gdi puk mali pozor ima na škole, oli se ne brine da mu se dieca svojski poučavaju, u nauci — koji su za ublaženje žića neobhodno potrebnii, koji ne razgleda imal škola sve one stvari — koje su Učitelju nužno za koristno pridavanje nauke, i svoju diecu u školu marljivo ne šalje, tamo, velim, narod, drima, pada i duševno i tvarno, i to sve sbog gluposti svoje pada, taj narod je u ljudstvu izgubljen; narodno čuvstvo i narodni ponos gine, odtudjivase, cipa se, i kida se „od onog krasnog vienca slavenske obitelji, koja utiče čak u slavno doba Rimljanah i Grkah, koji su obraženostju i vlastju svojom sav sviet obsjali“ taj je slipe, jezik mu svezan, uši mu zatvorene, sažalenja vridan, prisilovan je tudjim vidom, tudjim čuvenjem i tudjim ričam se posluživat.

A gdi nalazimo, da narod školu kao zenicu oka i temelj svoje budućnosti drži i nesmatra učitelja kao poslijednjeg najmenika, već kao u narodnosti znamenitu osobu, koja narodnost na veći stepen obraženosti diže, i tako duševnog i tvarnog razvitka temelj zidja; gdi k njemu u svoje vrime daje plaću, da ne mora se s drugim, obraživanju protivnim stvarima zabavljat, da sebi kruh steče, da sebe i svoju obitelj od gladi sačuva; gdi narod onda i zahtiva od učitelja, što red, pravda i pravičnost donosi, no gdi učitelj vidi: da se roditelji tako brinu o svojoj dieci, nastojace sve sile izviti: da roditeljem na izpitu pokaže — koliko je truda žrtvovao, dokje malani pamet i srce tako oplemenio, al gdi otc zanemare škulu, nije moguće: da revnost i iz najpomnijevieg učitelja grudi neizvitri. Na onaki miesti život, i samoviest naroda nije izgubljena, i nadat se možemo budućnosti naroda, duh se narodnosti probudio, i život narodni još nije izamrio, i tamo obćina nije odsičona grana stabla, koja će skoro uvenit.

I ovdii nalazim stvar, koja me razveseli. Tko u toj nonalazi radost, taj ncima u svojem srcu, ni iskrice ljubavi prama narodu.

Zar nonalazi se u tim radost? Zar nemoraju se dica u prvoj mladosti naobražavati ako želimo, da prirodne sposobnosti duševne zadobiu uredan pravac, po kojim

Bogu virni štovci i narodnosti umna, razabrana uda postaju? Zar nije velika šteta, ako u mladosti zapuštana dica krivim pravcem udare, na nesricu cilog čovicanstva i čudorednosti!

Ustani bunjevče, zazoriloje i zate vrime, nemoj divaniti i misliti, košto mnogo naši stari misljaše: samo nek on raditi zna ne triba k njemu škola.* Ne, ne, moj dragi narode — nevidiš da se brojom narod gubiš i imetkom do ukućanstva spadaš. postaješ ruglom mudrih ljudi, i sridstvom u tudjih rukuh — nevidiš, da tko esapit, pisat i štit nezna, slipje, gluh je, i najmanje ga dite vara, jel dok drugi — moj narode — zate umuje misli, mudruje, to na tvoju štetu budne.

Metnimo omladinu u čvrste ruke, plaćajmo učitelje pošteno, i iztraživajmo od nji da u našem milom jeziku revno diecu poučavaju pak će iskustvo pokazat: kao što je već u više obćina pokazalo: da nismo zalud bacili novac već koj će nam mnogovrstni plod prineti.

Al dok poglavarstvo ovako skrbi za školom, i poučavanjem naroda, triba da ne zaboravi ono naričje: kakvi kralj, tako stado: indii poglavarstvo zapozna svoju dužnost: da kao iz među svih odabrani — budu revnostju triznostju pozornostju pravednostju svi odličeni, oni su puka ogledalo, koji nisu zato pozvani, na čelo obćine da traže i spremaju gostbe, već da brigu i teret sve obćine nose Bog će ji pitat s čime su vrijeme u seonskoj kući provadjali.

Sandor.

NOVOSTI.

— Katolička Autonomia 9-og je odpočela svoje zasidanje — stranke se već prije na svoji miesti izkupljale i o tom vičale: ka ko bi svojem elaboratu autonomskom osnovu većinu nabavile, na svaki način možemo se nadati oštriim prepirkam već iz početka, buduć i većina i manjina sbora 27 roce, podpun osnov autonomie nanitiše i Skupštini na vićanje pridadoše, razprava je na 11. Ožujka uročena.

— Ludoviceum zavod vojni već u prvj polii ovog stolitja utemeljen, sad će se iz ruku austrijski u ugarske pridat, pak će se ustanovit pouka znanosti vojne za mladiće: koji bi se na višlje časti u katanluku uzpeti želili.

— Njegova Preuz. g. Barun Bedeković, srićno je unišao u Zagreb — i svoju bransku stolicu zauzeo, na što „Hrvatska“ primetjuje daje g. Barun već peti živi ban Hrvatske: Biloje vrijeme kad je u Španjlskoj bilo više od 40 živi ministarah, koji su svi masne mirovine vukli, mnogoje bolje u Englezkoj ta mo se ministari iz dvie stranke vrbuju, pa navadno stari postaju novimia.

— Politički Listovi sve jednako ponavljaju viest: ko da bi se Njeg. Svetost pripravljala Rim ostavit, od naše strane to manje vierujemo nego da će Victorio Emmanuele u Rimu svoje dneve zaključit.

— Nije čudo. Što je Germania veliko razcipleenje crkve 16. vieka rodila — i što je tamo u Protestantismu toliko vieroakona koliko obštinah — evo i nova dogma mal ako neće novu slidbu u nimačkoj, porodit — u Bavarskoj jedna obćina, Mehring već ju je začela, Nijmac netrpi mudrieg od sebe.

— U Francuskoj navlastito okolišu „Mömpelgard“ strahovita je oskudica, tudan se nimci s francesi

*) Žali bože što taki kom škola netrieba — navadno ni radi nezna. Ured.

krvavo borili — sela otimali, palili rušili, morili, zato siroti ljudi sad ni zaklona niti jistbine imadu, matere — putom slamu i sdjubreta kupe pa kuvaju, i gdi nakoli kenjače vide skidaju, i dieci zaprjavaju, blagoslov tamo prinešene nimačke civilisatie!

— Franceske novine sve jednako u crnom okviru izalaze i kaj u zemlje poniženu — i oguljenu domovinu; po tim umirenju izgublja franceska 275 $\frac{1}{2}$ milja zemlje, i 1.682,773 duša — od koji spada na Elsass 150 $\frac{1}{2}$ milja i 1.162,642 duša a na Lothringu 115 milja, i 250,131 duša, Elsaski zastupnici, kad su se sabora odporučili — jednodušno su očitovali — da u srcu nikad neće pristat francesom biti.

— Kako su francesi po nimecu izmireni! skoro jedan berlinski bankar franceske papire za 200 hiljada hoti kupiti, ovlastjenik premda bi ogroman dobitak imao, kadje razumio daje kupac nimac, povratimu novce — s izrekom: da se frances neće s nimecu u preduzeće upuštati. Knez Broglie kada se kod njeg nastani meklenburgski vojvoda — i pozove ga na svoj ručak odvrati mu: da poziv nemože primit, buduće prvo kaje svojeg otca, a drugo svoju milu domovinu.

— Talijani su već 30 namastira u Rimu označili, iz koji stanovnike hoće da izgone — medju drugi žao nam je Dominikanah kod crkve supra Minervam.

— Mnogo je ako je istina „Sz. E.“ pišu: da su ove zime u Szentešu 90,000 gusakah razprodali, dakle tamošnje gazdariće liep su novac sabrale, svakog poštenja vriedne — koje tako mehkanu uzglasticu mužu pravljaju.

RAZNE VIESTI.

G. Raday dao je odnet iz jedne temešvarske drvah prodjaje nadziratelja — koji tamo već priko tri godine diluje pod naslovom poštena čovieka, dočimje najzločestiji razbojnik bio.

G. Bedeković — pohodio je Karlovce Hrvatsko — da tamošnje magistratualske pletke izpozna, nadaje dakle: da će se municipiam gradjanske oblasti povratiti.

Nimci prikolajtavski se raduju što je Gr. Andrašya Beč posetio — i nadaju se: da će mu poći za rukom osnov gr. Hohenwartha pomrsit.

Čehi, misle da će nimecu dokazati: da je ustavno pravo i čehom prirodno — zato nimačke novine po českom duhu kane u Beču izdavati.

TRGOVINA I OBRTNOST.

Franceska za sad brine se samo kako će svakdašnju potrebstinu zagojatit, u Englezkuje dosta navučeno — zato je štogod i u nimačkoj ciena rane opala, ipak to se u Pešti neosica jel je i prošaste nedilje s 5. novčića uzrasla.

Cinjenik Peštanski 11. Ožujka. Vuna. Prošaste nedilje dosta živahna je bila prodaja, — kupovana je na stranu i Austriju, što i vašar S. Josipa čini, prošloje do 3000 maži ciena se malo samo promienula, i to na korist prodacah — pogodba je učinjena na vunu grofa Eszterhazye iz Pape 600 m. 106 fr. i 200 dukata, na vunu g. Kussevića 80 m. 125 fr. 1 dukata.

Svinji ubiližena ciena za okolišne 28—29 nov. lošie 27 n. za iznos 30—30 $\frac{1}{2}$ n. — Repca izgled dobar pogodbe učinjene za kolovoz i Rujan u Pešti 150 fnt. 15 fr. 37 $\frac{1}{2}$ —50 n. gorušične pogače 3 fr. od železnice, a u Beču 3 fr. 20 n. — Mast, sjabane 35—36 fr. finia 37 $\frac{1}{4}$

fr. Varoška 36—36 $\frac{1}{2}$ fr. bez 37 $\frac{1}{2}$ sa sudom. — Slanina biližena 29—30 fr. varoška zračena 33 fr. — Loj 32—33 fr. — Šljive bosanske 14 $\frac{1}{2}$ —15 fr. Stare 8—9 fr. — Varivo grah gubi na cieni 30 n. bili 5 fr. 30—50 n. sitni 5 fr. 70 n. grašak 7—8 fr. — Sočivo 6—8 fr. kaša projna 5 fr. 30—50 nov. — Grahor 4 fr. 50 nov. djumr. centa proja 82 fnt. 2 fr. 70—80 n. konaplj. sime 3 fr. 30—50 n. 60 fnt. muharika 4 fr. 50 n. aust. mirov.

Kože neučinjene dobro se prodaju — ubiližena ciena jesenje teške volov. 73—74 fr. sridnje 75—78 fr. kravie nimačke teške 80—81 fr. lakše 84—85 fr. amerik suve 73 fr. 70 n. na zeleno soljene 39—40 fr. m., telećie 118—120 fr. maž. bez glave najviše za Bečvane kupuju 6—6 fr. 25 n. par 2 $\frac{1}{2}$ % ovčie — jagnjećie — kožie i goslušarke slabo su prodavane iz Srbije stigloje 17.000 goluš prodalisu jedan dio po 108 fr. kozie 146—150 fr. magjar.

Učinj. kože kupovalisu djon cieniu su zadržale gornje svakevrsti kravie 155—165 fr. telećie 210—235 fr. izvučene 220—230 fr. crne 245—260 fr. konjske 110—120 fr. blank. 112—118 fr. m. timara i tabakoša maloje na vašaru — ciena je učvrstjena.

CINA RANE.

Pešta, 13. Ožujka. Čisto žito Banatsko. 83 fnt. 5 fr. 55—65 n. 87 fnt. 6 f. 15—25 n. tisansko, 83 fnt. 5 fr. 60—70 n. 87 fnt. 6 f. 20—30 n. Pest. 83 fnt. 5 fr. 60—70 nov. 87 fnt. 6 f. 20—30 nov. biogr. 83 fnt. 5 fr. 60—70 nov. 87 fnt. 6 fr. 20—30 n. bačko. 83 fnt. 5 fr. 55—65 nov. 84 fnt. 5 f. 70—80 nov. 85 fnt. 5 fr. 85—95 nov. 86 fnt. 6 fr. 5—10 n. djumč. maža. Raž 78—79 fnt. 3 fr. 92—97 n. Ječam 68—70 fnt. 3 fr. 50 n. Zob 45—46 fnt. 3 fr. 92 n. — 4 fr. 2 n. djumr. maž. Kukuruz 89 fnt. 2 fr. 70—90 nov. Proja 82 fnt. 3 fr. 5 n. djumr. maž.

Baja, 11. Ožujka. Žito 83 fnt. 5 f. 60 n. srid. 80 fnt. 5 f. 50 n. Napolica 78 fnt. 3 f. 60 n. srd. 76 fnt. 3 f. 50 n. Raž 76 fnt. 3 fr. 40 n. 75 fnt. 3 fr. 30 n. ječam 66 fnt. 2 f. 20 n. 63 fnt. 2 fr. 10 n. Zob 44 fnt. 2 f. — n. 42 fnt. 1 f. 90 n. Kukuruz 90 fnt. 2 fr. 60 n.

* Subotica 10. Ožujka (u petak). Vrime je prijatno i malo oblačno, kišica je počela promicati koja je kao pravi melem na prolitje usive naše došla, jer u slid vitrova — počela se zemlja sušiti i prah je oteo na više mista mah, a ova kako je poškopila — usivi će du nam sasvim bolje prtiti.

Danas je puna prijaca kola sa ranom bila, žito se jako tražilo i dobro je plaćano osim raži koja je malo natrag u cini udarila. Zob je izgubila mlogu u cini a mislimo da će još i više izgubiti, va uzroka: kojismo dobrim prija bili naveli, ječam je prilično prolazijo. Cine su ove: žito 5—5 fr. 25 n. po 90 fnt. bečkih, napolica 3 fr. 60 n. — 4 fr. požunac, raž 2 fr. 90 n. pož. ječam 2—2 fr. 20 n. 70 fnt. kukuruz 1 fr. 90 n. — 2 fr. po 80 fnt. bečkih. zob 1 fr. 60 n. pož. ili 3 fr. 50—60 n. po novoj maži. — 100 fnt. novih. —

Visina vode Dunavske.

Pešta, 13. Ožuj. 9' 5" opad.
Požun, 13. Ožuj. 8' 0" raste

Poruke uredništva.

Subotica tamo gori više Pešte šaljem kako ste želili, zaboravio sam vam izjaviti. — Baja: G. J. M. Loza će skoro krenit. Bač Bratu — pitanja su stigla.

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

KAPETAN PAVLE, I KRALJEVIĆ MARKO.

Četu kupi Kapetane Pavle,
Sve Turakah po izbor junaka,
Kad je Pavle četu sakupio,
U različni govor udarili.
Niki junak ničim se falio,
Niki bratom, a niki sestricom,
Niki sabljom, niki buzdovanom,
Al' se fali Kapetane Pavle,
Da nad njega neima junaka,
Ni konjica nad konja njegova,
Nad gjogata širokoga vrata.

To zasluša Smiljanić Ilia,
Ter besedi Kapetanu Pavlu;
Ne falise, ne sramoti se Pavle!
Nij junaka nad Kraljević Marka
Nit konjica nad njegova Šarca!

Al' govori Kapetane Pavle;
Davor jesi Smiljanić Ilia!
Šta mi fališ jogunicu Marka,
I njegova Konja vilovita?
Sad ću ići u goru zelenu
Bez oružja i brez konja moga,
Poneti ću trostruku kandžiu,
Uvatit ću Kraljevića Marka,
Šibat ću ga kano dite malo,
A tebi ću ja odsići glavu,
Ako ikad ti po falis Marka.

Kad razumi Smiljanić Ilia,
Što govori Kapetane Pavle,
On uzjaši svojega konjica,
Pak se vini priko polja ravna,
Priko polja do grada Prilipa,
Junak nije u grad uhodio,
Jer je kasno k' njemu dohodio.
Penje šator gradu na kapiji,
Na kapiji Kraljevića Marka.
Prid šator je kopje udario
A za kopje konja privezao,
Pak uzimlje tananu tamburu,
Uz nju piva tiho — glasovito:
Dojd do mene pobratine Marko
Da ti kažem što je u novina.

To nečuo Kraljeviću Marko,
Jer je junak sanak boravio,
Veće čula stara mila Majka.
Budi majka Kraljevića Marka,
Ded' ustani moje čedo drago!
Turci su ti dvore obkolili.

Skoči Marko kano i pomaman,
Pak doziva svoga virnog slugu:

Davor jesi naimaru slugo!
Osedlaj mi Šarca od menjdana!

Dok je Marko sablju pripasao,
Dotle sluga konja osedlao.
Skoči Marko na dobra konjica,
I govori naimaru slugi:
Ded' donesi jednu kupu vina
Jednu kupu od trideset oka,
Kad je kupu s' vinom pograbio,
Brkom maknu Kraljeviću Marko.
Brkom maknu kupu vina smaknu
Ter povika iz grla junačkog,
Koj' su Turci obkolili dvore?
Svi će sada pogubiti glave!
Al' povika Smiljanić Ilia:
Nisu Turci obkolili dvore,
Već je ovdje pobro Smiljaniću,
Ded' otvori na dvoru kapiju,
Da ti kažem sto je u novina.

Otvoramu pobratine Marko,
Otvora mu na dvoru kapiju,
Pak odoše gore u čardake.
Kad se malo ponapiše vina,
Poče Iljo Marku pripovidat:
Pobratine Kraljeviću Marko,
Da ti kažem zašto sam došao:
Četu skupi Kapetane Pavle,
Sve poizbor četu od Turaka.
U svakakvi divan udariše.
Niki s junak ničim pofalio,
Niki bratom, a niki sestricom,
Niki sabljom, niki buzdovanom.
A sam Pavle stade se faliti,
Das nad njega neima junaka,
Nit konjica nad konja njegova,
Nad gjogata širokoga vrata.

Ja sam njemu tiho govorio:
Nefali se, nesramot se Pavle!
Nit junaka nad Kraljević Marka
Nit konjica nad njegova šarca.
Pavle meni srdit odgovara:
Šta mi fališ jogunicu Marka.
I njegova konja vilovita,
Sad ću ići u goru zelenu,
Brez oružja i brez konja moga,
Poneti ću tros truku kandžiu,
Uvatit ću Kraljevića Marka,
Šibat ću ga kano dite malo.

Kad razumi Kraljeviću Marko
Što govori Smiljanić Ilia,

Skače junak na dobroga Šarca,
I odlazi u Pavlove dvore.
Kad je došo u dvore Pavlove,
Čoja mu je po dvoru prostrta.
Kako Marko Šarca razigrao,
I kak šarac tiho poskakuje,
Priko glave čuju pribacuje.

Al etoti Pavlovice mlade,
Pitao je Kraljeviću Marko :
Davor jesi Pavlovice mlada !
Jel kod kuće Kapetane Pavle ?
Odgovara Pavlovica mlada :
A šta će ti Kapetane Pavle ?
Il' si došo da mu se potužiš,
Il' si došo da mi ga poslužiš ?
Odgovara Kraljeviću Marko :
Sluga nisam da ti ga poslužim,
Kurva nisam da mu se potužim,
Već sam došo da ga ništo pitam,
Al govori Pavlovica mlada :
Odkud koja kukavica ide,
Sve za moga gospodara pita,
Da s' narani samo i napije !

Na to s Marko gorko razljutio,
Udari ju po obrazu rukom,
Kako ju je lako udario,
Namah joj je tri zuba izbio.
Isztrže joj gjerdan iz pod vrata,
A to gjerdan od trista dukata.

Pak on side u svoje šatore,
Side Marko rujno piti vino
Vince pije, u tamburu bije :
Dojd' mene Kapetane Pavle !
Da se rujna napijemo vina,
Ni za moje, ni za tvoje blago,
Već za gjerdan mlade ljube tvoje.

Tako piva i dva i tri puta :
Al' etoti Kapetana Pavla,
Zbilja nosi trostruku kandžiu
I šnjom šiba Kraljevića Marka,
Govori mu Kraljeviću Marko :
Projd se toga Kapetane Pavle,
Ta lasnoje zametnuti kavgu
Al' je mućno gjevap dati kavgi,
Na to Pavle haje i nehaje,
Već on šiba Kraljevića Marka,
Opet veli Kraljeviću Marko :
Projd se toga Kapetane Pavle !
Ta lasno je zavaditi ljude,
Al je teško opet pomiriti.
Na to Pavle haje i nehaje
Već on šiba Kraljevića Marka.

Razjari se Kraljeviću Marko,
Planu junak kano vatra živa
Šakom ga je u čelo zgodio,
Čelo puće oči iz kočije,
Mrtav junak na zemljicu pade,
Bolav Pavle kamo tvoja fala ! —

Nenadić 1871.

M. Jozits, učitelj.

NAŠE BLAGOSTANJE. PIŠE FR. ROBERTO KAUK.

Puno se je o tom govorilo i većalo prijašnjih godina, a najviše se o tom piše i govori naših dana : kako da naš narod na izgled drugih europskih naroda postigne neku naobraženost i blagostanje. Sasvim tim reko bi, da se pri tom poslu nerabe najshodnija sredstva na postignuće napomenute svrhe. Treba dakle da nekoja napomenimo, koja su obćenita i koja su druge narode dovela na vrhunac današnje naobraženosti, na kojem ih stojeće u čudu gledimo.

Poglavito sredstvo narodnog blagostanja je narodna moć.

Danas po imenu narodne moći dolaze sva ona sredstva, koja su potrebna za svakoga naroda sačuvanje i obranu. Odovud slēdi da je svakomu narodu moć od potrebe; sadržava bo sredstva kojima se svrha civilnog društva postiže i jerbo je bezdvojbena, da se svaka svrha samo pomoćju sredstva postiže, vjerojatno je, da je moć svakomu narodu od potrebe na svoju obranu i sačuvanje. —

A sada, da medju istima narodima možemo označiti stepen narodne moći, valja da postavimo stanovitu upravu. U obsegu narodne moći svaki narod sa svojim kraljem, državom, stanovničtvom, prirode i umjetnosti proizvodih shvaća se na sliku kućnoga gospodara, sa njegovim imetkom, družinom i zanatom. Koja je dakle obitelj imućnija? doisto ona, koja je umnožana na broju kućana, posēduje prostran imetak, revna je i različitih zna-

nosti i umetnosti ima znanje. Ovako uredjena obitelj nesamo da nešto ili ništa nemora si od drugih nabavljati, nego je vazda pripravna plod svoje revnosti drugima u izobilju uručivati — jednom rečju ovakva obitelj svake godine više stavlja u svoju domaću i zadružnu blagajnu, a manje vadi. Malena u suprot ili dosta velika na broju kućana, ali lēna i neuka obitelj, koja ne samo da neima bilo to prirodnih bilo rukotvornih proizvoda za razpaćanje, nego je još k tomu prisiljena ovih se nabavljati, te tako svake godine više izdaje a manje namiče; ovakva obitelj premda najmućnija, mora jednom da osiromaši.

Isto se ovako imade stvar i sa narodom.

Narod koji broji silan, ujedno i revan puk, koji marljivim i valjanim svoga imetka obradjivanjem, toliko proizvodi prirodnih i rukotvornih proizvoda, da netreba nesamo i najmanje tudje pripomoći, nego jošter svoje revnosti može prodati suvišak, valja da i na moći i na bogastvu raste. Isto tako država, koja neznan broj ima podanika, i od tudjinca si nabavlja obe vrste proizvode, treba da opada.

Nastojim stvar primjeri dokazati.

Što je uzrok nepobitne englezke jakosti, da se od cjelog svēta nazivlje kraljicom mora; koji li je uzrok da su onih sedam nizozemskih pokrajina na izmaku 17-tog i početkom 18-og stoleća cēlu europu u promatranju svoje narodne moći stavile u čudo? Koji je uzrok da prostrana španjolska, portugalijska i naši narodi osobito pod turčinom stojeći, danas se medju najslabije narode broje, —

nije drugi, van što englezka posēduje pučanstvo nema-
nje mnogobrojno koli i marljivo. Inozemskih proizvoda
budi prirodnih budi ručnih nepotrebujе, nego u suprot
sa svojimi umotvori vas koliki svēt napunjuje. Španjol-
ska pako, šnjome portugalija — i još gdje koje ine države
— nesamo što maleno pučanstvo u svojim prostranih
država hrani, nego skoro i u svakom pogledu obrtnosti
neukote stoga mēsto da blago u svojoj državi uzdrže,
prinudjene su ga slati u Ameriku i Francezku da lēnost
i neuku svojih podanika tim većma podpomažu i nekim
po sebe gorjim načinem nadoknade.

(Slidi.)

UČITELJ SA SLOVNIČKOM ČITANKOM U ŠO- KAČKO BUNJEVAČKOJ ŠKOLI.

(Dalje.)

Duh se razvija obēci s drugim duhom;
štijuē knjige, putujuē krajinami, motreē
velebne prizore, i još više — čega nes-
mijemo zaboraviti — uēē sama sebe i
obretajuē u sebi. Dr. Balmes.

III. Učitelj, koj je pozvan da mladi rod (naraštaj)
uči, trēba da prvo on zna dobro i valjano sve ono, o čē-
mu trēba da dētu obučava. Vrstnost njegova mora biti
na čistacu svih predmeta spadajuēih u njegovo podruē-
je. Dakle bez uvjeta : da u svojoj struci bude znanstven
da tako po njemu i u njemu uēenici znanjem nakitjeni
uzposiduju jednoē blago znanstvene obuke. Al i ovo
znanstvo samo u sebi još nije dostačno, nego se zahtēva
k tomu još i mudra dosētljiva uporava. Ružičnoj pupulj-
ki, da se razvije, nije dosta samo svētlina, nego topline,
rose i kiše. Tako je to i našom dētom! Da se ona umom
i srcem razviju, trēbaju ne samo učiteljova znanja, nego
mnogo više njegova prilagodjenja. A po ovom prilagod-
jenju treba : da um na um, — srce na srce — čuvstvo
na čuvstvo dēluje, da se tako po toplini žarke ljubavi i
vještine učitelja sve oblagorodi. Učitelj trēba, da svoje
znanje valjano i shodno rabi napram svojoj mladeži, da
joj bude na korist; jer imao on ma kakvo zvanje, a ovo
nebudeli na korist njegove mladeži, nije izpunio svojega
zvanja.

Glavni mu je zadatak, da si povjerenu mladež na-
obrazi, ovomu zadatku mora njegovo sve nastojanje od-
govarati; a svom pomnjom mora se trsit, da svoje pojme
čiste i nepomršene u srca svoje mladeži zasadi. K tomu
trēba mu osobito pred očima imati, da se duševne sile kod
dēte istom začinju razvijati, a djelokrug njihova pomalo
razširivat; stoga se ima spustiti u krug duševnoga raz-
vitka i shvaćanja svoje mladeži.¹⁾ Pa buduē je njegovoj
brigi izručeno nepokvareno sēme dētēje nevinosti iz koj-
jeg je dužan izložiti živ umotvor, kojim se nasladjiva oko
božje i čovečje (Sv. Ivan zlat); zato ga strogo i veže na
sviest toli uzvišeno zvanje, da umom i trudom sdušno
reši svoju zadaću. Kao što se veli : da dobar pop uvijek
uči, isto tako i učitelj ima neprikidno učiti u njegovu
struku zasicajuēi nauk, te marljivo izbirati i skupljati
dobre i bolje strukovne znanosti, to sve umom probaviti,
nekom slastju začinuti i sve živo dētu na srce položiti.
Odkud slēdi : da bez valjane pripravnosti nije moguēe
obuku u školi koristno započeti, valjano nastaviti i us-
pješno svršiti. Dakle nepripravno u školu stupiti, iz as-
tala knjigu izvaditi, pak dētom po njoj mekaničko, su-

¹⁾ Napredak.

hoparno, praznim glasom čitarati, jest jedno grēšno tuma-
ranje bez cilja i uspjeha!

Nu pitanje sad : A je li dosta šokačko-bunjevačkim
učiteljem pripravom iz magjarske il nemačke knjige na-
staviti i rēšiti, razglabati sva štiva u „Slovničkoj Či-
tanci?“ Ja velim : nije dosta! I to je za našu dētu suho-
parna ogrizivina, koja joj neide u slast, pa zato joj
se i neprima. Il zar nije tomu tako? De zavirimo
samo u školu kod takvoga učitelja, otvorimo mu Či-
tanku da protumači dētu zemljopisna — prirodos-
lovna štiva, pa čemo se na svoje oči osvjedočiti, da
poleg sve netočnosti, neshvatljivosti i nezanimivosti lupa
i utrudljivo udara babilonskim jezikom, te sve, što nezna
izraziti naški, to on u šeptrljivosti izrazuje magjarskim
il nemačkim izrazom t. j. u pojedinih rēči. Pa zar je to
dopustjeno takovim učiteljem, da pokraj naše sistema-
tične knjige i književna jezika (što oni zar nečehu da
prouče) smiju sve po svojoj glavi krojiti i krstiti ineni,
kakva imena dēta potlam nikada nečehu čuti, niti u
knjizi naēi. Nečehu li dēta jednoē, kad jim do ruke do-
dje naša knjiga u štivenju o čuvena po učitelju pokrstje-
noga predmeta sama sobom doēi u nēko protuslovje? Zar
nije li nam učitelj imenom i zadatkom da uči neuke?
Indi trēba, da prvo on zna sve temeljno, tek istom da
druge uči. „Učitelju su povjerena dēta da ju uči, a to
jest, da znanje svoje prēsadi u dušu svojih uēenika. Uči-
teljiva znanost (barem u nižjih školah) jest savršenost
za uēenika, i koji se u znanju kojega predmeta većma
približuje učitelju, tim je vrstniji i bolji od drugih. U
uēioni otvara se dētetu širje polje za duševni rād; u na-
ucih dolazi stvarih i rēčih, kojih u obiteljskom krugu
nije čuo ni vidio, koje mu učitelj mora valjano označiti i
dobro ograditi, da se pojmovi stvarih i rēčih nepomrse,
jer o temeljnom shvaćanju zavisi uspjeh i korist obuke.“

U uēioni uruēi se napokon dētetu „Slovnička Či-
tanka,“ kojoj nije sverha, da ju dēta kroz godine nauče
točno, nu mekaničko i suhoparno čitariti. Ili tko tako
misl, ljuto se vara! To bi bilo bučno klepetanje suho-
parne obuke u kojoj se dēta do gorkosti nagrzkaju ze-
lene kore jezgrogvita ora (oraška).

Nego sverha (cilj) Čitanke jest : da se dēta valjano
upoznadu s relanimi predmeti, a po tom da im jim se
želja probudi za daljnim čitanjem, te napokon da se usa-
vrše. Zato učitelj svakako mora nastojati, da se dētu
nauk omili, a omilit će jim se, ako jim probudi želju za
čitanjem.

„Slovnička Čitanka“ u sebi jest maleni krug zadrž-
juēi poznatih gradivah, s kojih trēba preēi na nepoznate,
te s ovimi u savezu istom osnivati sjajnu sgradu znanst-
vene dokuēljivosti.

Učbena načela jesu : dētu voditi s poznate na ne-
poznate stvarih, s bližnje na dalje, s jednostavne na sas-
tavne, s lahka na težje, s česti na celovitost. Usled ovih
načelah trēba, da učitelj povodom kojeg štiva u Slovnič-
koj Čitanci stupa koliko je samo moguēe zorno s poz-
nate na nepoznate stvarih i to sve predstavljajuēi i raz-
vijajuēi (genetično, analytično i synthetički). Dakle po-
vodom 15 štiva „Ptice pēvice,“ št. 27 „Ptice selice“ ovdē
trēba dobro upoznati dētu i s nepoznatimi pticami.
Valja im dobro označiti raznovrstnost njihovu, koje se
polag izvanjske slike kljuna dēle na sedam redovah, kao:
Plivačice, Močvarice, Šojke, Kokoši, Pevačine, Grabež-
ljivice i Noji; Zatim valjano dētu predočiti i opisati
ptice pēvice te imenovati samo književnim imenom i po
redu sve izbrojiti. Isto tako ima se postupati i kod osta-

lih životinjah, rastja i rudarstva.¹⁾ Kod svih ovih školskih predmeta učitelj mora najjednostavnija i najshodnija pitanja dječji predstaviti, na koja imaju odgovarati u podpunoj formi, a to : da jim se po tom pobudjuje veća pozornost, krèpi okretnost jezika i širi dobra obuka uma, čudi i srca. Samo takvim načinom probudit će se u dječji želja za knjigom i čitanjem, te kasnije kad ostave školski krov, nećehu zaboraviti knjigu, nego u prostih časovih čitati i razmišljati o već čuvenih stvarih, te čega u školi nisu podpuno dokučila, sada samo se domisliti.

Napokon, morao bi učitelj znati i u većoj mjeri u obzir uzeti stilistiku vežbajući dječju najnužijimi sastavci za život, da tako kasnije dječja o različitom stališu budu vrstna sastaviti raznovrstna pisma, kao : listovi svake skoro vrsti, naručbenice, ponudnice, izpričanice, molbenice ; prijamnice, ostavnice, namire, zadužnice, ugovori i. t. d. te takim načinom iz svake struke pripraviti dječju za praktičan život.

„Vi ratari
I vrtlari
Roda njive i gradine!
Naša čila
Mladež mila —
Njiva, vrt je domovine.
Sijte! skrajno već je vrème,
U nje srca čisto sjeme!
Čisto sjeme : krèposti prave —
Bistra znanja — mudrosti zdrave
I milinja
Materinja
Jezika nam mila,
Što je tako
Sladjan jako
Ko spiev gorskih Vila?
I ljubavi
K majci Slavi
I k svem njenom plodu —
Pak i vjere
Oj! bez mjere
Svome domu, rodu ;
I svih davnih
Dielah slavnih
Naših predjah vrli',
Što su rekli,
Što l' su stekli
Kako l' zanj umrli?
U mladeži posejano
Nježnih srdcih sjeme tako,
Izniknut će vrlo lako
I procvjetat krasnim cvietom,
A urodit nenadano
Rodom željinim, oj! prosvjetom
Učitelji! onda samo,
Ako vi svu snagu moć
Žrtvujete zvanju svom,
Učed, misleć dan i noć,
Radeć ko crv za korom!“

IV. K valjanosti škole pripada napokon učiteljski ugled. Učitelj u školi i izvan škole sa svojim životom,

¹⁾ Svaki učitelj morao bi imati svoju školsku knjigu, naime „Citanku“ tako uvezano, da mu za svakim listom ili štivom slèdi umetnuti čisti list, na koji bi on pri pripravi vjerno zabilježio sve, što pripada na dječju štivo osobito bilješke iz iskustva i praktična života.

ponašanjem i postupanjem jest dječji ogledalo, u koje vèrno gledaju, te najvećma vèruju tomu, što u njemu vide. Učitelj je u školi dječji cvat, s kojega dječja kano pèele neprestance sisaju ili slast svake krieposti, ili sok buduće privrtiljivosti. U školi dječje oko prèvariti, skoro je nemoguće. Dječje sve što vidi, dobro i zlo, on to sve prigrlji i prisvoji. Zaoto učitelj u školi svojim uzornim životom i ugledom ima biti poput onoga veličanstvenoga učitelja, koi reče : „dajte, da maleni k meni dodju, ja sam istina, put i život.“ Učiteljova rieč, njegova opomena, ima biti dolazećim glasom iz rajskih prostorjaha. Dječje vjerno pazi na glas njego uprtim gledom na učitelja, koi mu je sada u svem vodja. Učiteljev ugled jest za njega najveće i najvjernije pravilo, po kom radi; jest razlog, zašto se stvar ovako ima a ne drugačije; ono mnogo nepita, zašto je to tako a ne inako, nego veli, tako mora biti jer je učitelj kazao. Dječje dakle što u učitelju vidi i čuje, to sve tvrdo i vèruje, to si on i prisvoji. Odkud slèdi : da kakovo dječje izadje iz škole, t. j. izpane iz kalupa gojitbe i nauka, onakovo će duhom i srcem odstati za čela mu života. Ako je dakle tomu tako, kao što i zbilja jest! Onda svaki trèzni ljubimac prosvjete i prijatelj škole može jasno uviditi, da koliko nam je stalo do valjane škole : jer samo iz valjane škole mogu izići valjana dječja, a od valjane dječje mogu biti valjani mladići, a od valjanih mladićah vrèmenom mogu biti valjani i razboriti ljudi, a od ljudih valjani otei, gazde kućni gospodari, poglavari, dakle valjana i koristna uda čovečanskoga društva. Pa zato vi.

„Roditelji!
Moritelji
Vi ste ploda svog,
Sveštenici!
Odmetnici,
Učitelji!
Huljitelji
Vi ste zvanja svog,
Ako svetu dužnost svoju
Zapustite pri uzgoju —
Ubit će Vas Bog!
Mladež, sladka nada roda,
Bez umnoga ostav' ploda,
I savkolik dom,
Proklet će Vas nemilice
Ko evog roda izdajice,
Da Vas šine grom!
A ta zemlja, što Vas nosi,
Uživaste koje blaga,
Nedostojni u lènosti,
Kad Vas huda smrt pokosi,
Te nestane Vas bez traga,
Izmetat će Vaše kosti,
Ko svog roda izdajicah —
Nezahvalnih kukavicah!“

Bunjevac.

SITNICE IZ POLJODILSTVA.

Na obranu voća proti zecovah. Jedan poljodilac u Bečkom Listu kaže : da valja pomišat frišku marveću galebu, kreč, žutu zemlju, i malo sumpora pa tom pepom svake godine voće umazat — tvrdi : da ga neće ni zecovi ni miševi nagrizziti.